

Pražský groš Jana Lucemburského s chybným opisem

Václav Pinta

Na pražských groších se jménem Jana Lucemburského docházelo k chybám v textu jejich opisů poměrně vzácně. Nejstarší emise Janových grošů se přibližovaly pražským grošům Václava II. hmotností, obsahem stříbra, ale i svým vzhledem. Jejich dokonalé výtvarné zpracování i kvalita ražby se však postupem času vytrácela a vnitřní hodnota grošů se snižovala. Tento proces, zpočátku nenápadný, se začal prohlubovat až v poslední třetině Janovy vlády. V tomto období se na pražských groších Jana Lucemburského výrazněji měnila nejen opisová rozdělovací znaménka, ale i celkové provedení ikonografie grošů (hlavně kresba lva). Značné zhoršení technologického provedení („fabriky“) pražských grošů bývá obecně v literatuře popisováno jako „nedoražení mincí“, nebo „nedbalá ražba“. V posledních letech se také objevil názor, že se jedná o následek změny technologie výroby.¹

ČECHY, Jan Lucemburský (1310-1346), mincovna *Kutná Hora*, pražský groš.

AR; 3,520 g; 28 mm.

Lit.: Castelin² jako č. 28; Hásková³ jako č. 51.

Soukromá sbírka. Foto V. Pinta.

¹ VORLOVÁ, Dagmar: *Hromadný nález pražských grošů z Hradce Králové*, Hradec Králové 2002.

² CASTELIN, Karel: *O chronologii pražských grošů Jana Lucemburského*, Numismatický sborník 6, 1960, s. 129–167.

³ HÁSKOVÁ, Jarmila: *Pražské groše (1300–1526). České moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum – Chaurova sbírka III.*, Praha 1991.

Jedná se o dosud nepublikovanou variantu pražského groše Jana Lucemburského. Z hlediska ikonografie lze vznik tohoto groše zařadit do druhé poloviny Janovy vlády. Zajímavá je hlavně lící strana tohoto pražského groše. Přestože se na ní nacházejí nedoražené plošky, má místy i ražební lesk. Na spodní části koruny jsou velice dobře zřetelné stopy přesahů po rýsovacím kružidle, které zůstaly v ražebním kolkku. Ve vnitřním opise ve slově „PRIMVS“ došlo ke zkomolení na „PRTMVS“ vyřezáním písmena „T“ místo „I“. V témže slově písmeno „M“ dokládá způsob svého zhotovení dvěma svislými dřívky punců pro písmeno „I“ a samostatně vyraženým puncem v podobě malého písmene „v“, které dřívky přesně nespojuje. Na rubní straně mince, v rozvětvení ocasu českého lva, se nachází znaménko „prstýnek“.⁴

V této souvislosti bych chtěl upozornit hlavně na článek publikovaný v zahraničí A. Haidmannem⁵ *Ražba mincí v saském Krušnohoří ve Wolkensteinu a stříbrné dolování v jeho okolí*. Autor se v něm snaží doložit, že podle českého vzoru a se souhlasem českého krále Jana byly raženy pražské groše se značkou „prstýnek“ v saském Wolkensteinu. Dokladem ražby těchto grošů má být jednak samotná existence mincovny ve Wolkensteinu, podobnost znaku Waldenburgů „prsten s kamenem“ se znaménkem v rozvětvení ocasu českého lva na groši Jana Lucemburského „prstýnkem“, ražba brakteátů ve 13. a 14. století se stejným znakem a hlavně listina z roku 1323. Jindřich z Waldenburgu v ní slibuje klášteru Mariencelle vyplatit 25 kop pražských grošů ze své mincovny („*de moneta oppidi sui wolkenstein*“). V této mincovně údajně Waldenburgové do konce 13. století (nejdéle však do 20. let 14. století) razili brakteáty se svým rodovým erbovním znamením „prsten s kamenem“. V současnosti se jedná o velmi vzácné mince, z nichž dvě se údajně nacházejí v drážďanském mincovním kabinetu. Haidmann také na podporu ražby Janových grošů ve Wolkensteinu uvádí úzké kontakty Waldenburgů s Lucemburky (roku 1321 přijímají Waldenburgové od Jana Lucemburského v zástavu město a hrad Budyni – na regestu znak Waldenburgů; panství vráceno někdy kolem roku 1340; pražské groše z Wolkensteinu nesou rovněž znak „prsten s kamenem“).

Podobnost „prstýnku“ na brakteátech a pražských groších je v Čechách posuzována sice jako zajímavá, ale tvrzení, že byly tyto groše raženy v saském Wolkensteinu je považováno za velice odvážné. Hlavní argument, platba klášteru „*de moneta oppidi sui wolkenstein*“, je pravděpodobněji vysvětlitelná jako zaplacení částky 25 kop pražských grošů v minci města Wolkensteinu, tedy v oněch brakteátových fenicích, nebo jiné wolkensteinské minci.⁶ Kdyby měla platba probíhat v pražských groších, nebyla by specifikace městské wolkensteinské mince potřeba. Dedicace platby by pak vypadala spíše: „...*25sex. g. p. in latis Grossis*...“ a nikoliv „*25sex. g. p. de moneta oppidi sui wolkenstein*...“.⁷

⁴ PINTA, Václav: *Tak zvané „tajné znamení“ na pražských groších Karla IV.*, Num. listy 29, 1974, s. 22–25; TÝŽ: *Ražby přísečnické mincovny?*, Num. listy 54, 1999, s. 56–57; HÁNA, Jiří: *Rubní značky pražských grošů*, Plzeň 1998; TÝŽ: *Rubní značky pražských grošů a zajímavá varianta pražského groše Václava IV.*, Num. listy 54, 1999, s. 1–8.

⁵ HAIMMANN, Anton: *Mittelalterlicher Silberbergbau und Münzprägung im böhmischen Erzgebirge*, Geldgeschichtliche Nachrichten 203, (2001), s. 121–123, Erhausen (Schönbach); TÝŽ: *Silberbergbau um und Münzprägung in Wolkenstein im sächsischen Erzgebirge*, Geldgeschichtliche Nachrichten 207, (2002).

⁶ Podobně se uváděla platba v kopách pražských grošů v drobné minci (*in halensibus vel in nummos*).

⁷ Za konzultaci v této problematice děkuji Jiřímu Hánovi.

•••••
Václav PINTA, One Prague grossus with erroneus marginal legend struck under John of Luxembourg

The oldest Prague *grossi* struck under John of Luxembourg are very similar to those *grossi* of Wenceslas II by their weight, fineness and images. Later on, during the last third of he John's rule, technological form, iconography, weight and fineness of these coins started to change. 'Not fully struck' coins and 'badly struck' coins appeared more frequently. There was a new element registered on the reverse of the Prague *grossi* – marks at the end of the tail of the Bohemian lion. A new unpublished variety of the Prague *grossus* struck under John of Luxembourg has been discovered in a private collection. It is interesting because of its fabric and erroneus inner marginal legend. The word 'PRIMVS' is wrongly spelled with 'T' instead of 'I', which created 'PRTMVS'. On its reverse, there is a mark in form of a small ring situated at the end of the tail of the Bohemian lion. Under these circumstances, it is necessary to mention the article published by A. Haidmann (*Silbergbau um und Münzprägung in Wolkenstein im sächsischen Erzgebirge*) which is trying to document that the Prague *grossi* of John of Luxembourg with this symbol have been produced in Wolkenstein, Saxony.

English by V. Novák